

REAKCE NA UPRAVU

- 1) Jaký je váš názor na upravování knih pro neslyšící čtenáře?
- 2) Pokud jste pro, co, jak a proč by se mělo upravovat?

???

Žena, 5. ročník CNES, neslyšící, 25 let.

- (1) Upravování textu je vhodné pro začínající čtenáře, které by dlouhé věty a neznámá slova odradily od čtení. Později už to není vhodné.
- (2) Upravovat by se mělo pro začínající čtenáře: dlouhá souvětu, cizí a málo používaná slova. Texty v knížkách by měly být doprovázeny obrázky, které souvisí a vysvětluji text. Text by měl být krátký a výstižný. Náročnost textu by měl stoupat s věkem čtenáře.

Karel Beneš

Slyšící, student CNES, 23 let.

- (1) Knihy (beletrie) by se neměly upravovat vůbec:

- Ztráta informací.

- Není možnost se při opakováném čtení dozvědět něco nového, popř. pochopit dříve neznámé výrazy z jiných textů, které se objeví i v tom právě čteném.
- Není nic horšího a otravnějšího než čist se slovníkem v ruce, ovšem hodi se umět číst tak, aby čtenář neznámé a nesrozumitelné části vypustil a zaměří se hlavně na celkový smysl textu.

- (2) Odborné texty by bylo vhodné upravit do odborné češtiny zejména nahrazením cizích výrazů jejich českými ekvivalenty. (Proč vlastně na fakultě používáme tolik cizích výrazů a tolik lidí na nich trvá, když existují i české výrazy?)

Petra Bímová

25 let, studentka CNES, žádní neslyšící v rodině, jen neslyšící přítelé a známí.

(1) Jsem pro upravování knih. Znalost určitého množství literárních děl je důležitou součástí všeobecného kulturního povědomí každého člověka. I neslyšící čtenáři mají právo vědět, jaký typ osobnosti byl např. Švejk. Knihu je (hlavně pro děti) důležitým zdrojem informací – různé situace a způsoby, jak je hrdinové knih řeší, se mohou stát modelem pro to, jak se budu já sám chovat v podobných případech. Upravená kniha, kterou dítě samo přeče, může být také povzbuzením v smyslu „já jsem něco dokázal sám“. Nebudeme si zbytěně nalhávat, že neslyšící zvládnou číst s porozuměním „normální“ text. Považuji za úspěch, když neslyšící budou číst alespoň upravené knihy. Je to o moc lepší než nečíst vůbec nic!

(2) Zejména je třeba upravit jazyk knihy po lexikální i syntaktické stránce – slova, která jsou pro text klíčová, je dobré vysvětlit pod textem, „slovní vatě“ se vyhýbáme, snažíme se zjednodušovat složité syntaktické konstrukce. Důležité je zachovat příběh a charakteristiku postav, aby nevznikla úplně jiná kniha. Výsledný text by však měl mít také nějakou estetickou hodnotu, nelze původní verzi „odrbat“ jen na základní dějovou osu. Je mi ovšem zcela jasné, že musí být těžké vybalancovat vše tak, aby upravená kniha byla srozumitelná a zároveň si udržela nějakou uměleckou úroveň.

Katerina Doskočilová

S neslyšícími jsem se poprvé setkala ve škole při studiu oboru CNES.

(1) Souhlasim s upravováním knih, protože nesrozumitelnost textů odrazuje neslyšící od čtení knih.
(2) Knihy by měly být zjednodušeny po stránce syntaktické – dlouhé věty jsou pro sluchově postižené čtenáře často nesrozumitelné. Obrazná vyjádření, metafore a odborné výrazy by měly být dostatečně vysvětleny.

Radka Faltínová

Slyšící studentka CNES, 22 let.

(1) Knihy by měly být upravovány vždy pro určitou konkrétní skupinu příjemců, ale ani tehdy nelze vyhovět všem. Možná vybrat určitou „základní slovní zásobu“, která by se učila na školách, a podle ní přizpůsobit text – jako existují knihy v „základní“ angličtině pro začátečníky, knihy pro pokročilé – jsou to různé verze jedné knihy. Důležitější než sama úprava je postava učitele, který svým žákům pomůže text pochopit, v mimoškolním prostředí nevím – je obtížné vysledovat úroveň ČJ v neslyšící populaci; neslyšící se co do znalosti gramatiky i slovní zásoby ČJ velmi liší. Také je problém, nakolik text redukovat na základní

a nakolik do něj přidávat nová slova, nové jazykové prvky: je cílem, aby neslyšící četl, nebo aby se i čtením učil jazyku?

(2) Zejména knihy pro děti, hlavně v prvních fázích učení se čtení, hodně obrázků, komiksů, grafická názarost – tam ten jazyk podchytit, učit nové – aby se pak nemuselo upravovat pro dospělé. Těm pak případně nabídnout to, co existuje pro cizince, kteří se učí např. angličtinu: jednu knihu ve více jazykových verzích, od začátečnické po běžný jazyk.

Michaela Gavroňová

Studentka CNES. S neslyšícími se setkávám v třídách kolektivu a příležitostně mimo něj.

(1) S upravovaným knih souhlasim. Tyto knihy by však měly sloužit pouze jako pomocník na cestě k četbě neupravované, nikoli jako jediný zdroj četby.

(2) Domnívám se, že upravované knihy mají obrovskou výhodu v tom, že usnadní četbu čtenářům – začátečníkům, kteří si tak mohou budovat hezký vztah k literatuře a četbě vůbec. Navrhovala bych tedy zejména úpravu knih pro děti a mládež. A jakým způsobem? Asi používáním krašich vět a nahrazováním slov slozitých, cizího původu a zastaralých slov významově jasnějšími a běžně používanými. Další možností mne v tuto chvíli nenapadají.

Hana

Mathka nejen sluchově postiženého dítěte (3 roky). Vývojově je dcera na 1 roce.

(1) Pokud to bude příjemné, tak ano.
(2) Jelikož nečteme dítěti související text, názor není ze zkušeností: jednodušší věty (jednoduché věty), jasná slova – lehká, snadno srozumitelná, nepoužívat zkratek, nepoužívat cizí slova.

Jitka Holmanová

Logopedka.

(1) Určitě ano.
(2) Jednodušší věty, nahradit obtížná a neznámá slova. Nepoužívat cizí slova.

Marina Holubová

Slyšící studentka CNES; neslyšící sestřenice.

(1) Myslím si, že je lepší, když neslyšící čte alespoň nějakou literaturu. Pokud mu úprava textu usnadní porozumění, jsem pro. Pokud by měla neslyšícího odredit pouze komplikovanost textu, byla by škoda knihy neupravovat. Problémem zřejmě ale je způsob úpravy češtiny – synonyma?, redukovaná slovní zásoba? Co je lehká a co těžká gramatika? Kdo zaručí, že neslyšící porozumí i upravenému textu?

(2) Viz výše – toto je problematické a dosud jsem se za své studium nedozvěděla, zda existují jakési „čtenářské úrovně“ češtiny – jak je tomu např. u angličtiny (beginner, advanced, ...).

Anna Hronová

Studentka CNES.

(1) Myslím, že pro SP čtenáře-začátečníky je to jistě pomoc velmi vitaná. Měli bychom však usilovat o to, aby každý SP dosáhl takové znalosti psaného českého jazyka, aby zvládl i texty běžné – neupravované.

(2) (a) Upravovat proto, abychom zprístupnili psaný text i těm, kteří ovládají ČJ zatím na nižší úrovni, a abychom je motivovali k výuce ČJ např. tím, že už je schopný přečíst (byť upravovaný) český text s porozuměním.

(b) Upravovat složité větné konstrukce; složitá (těžká a neznámá), méně frekventovaná slova vynechávat.

Irena Hribá

Deafgally³, studentka CNES.

(1) Mnoho neslyšící čtenářů neradi čtou knihy, neboť mají neslyšící rodiče, kteří neměli vzdělání v minulosti. Neslyšící neměli možnosti vybrat školu pro neslyšící. Bylo zavedeno přísně orální školy. Všechny učebnice nebo knihy jsou moc těžké pro neslyšící, protože jsou psány cizími slovními zásobami čili terminologií. Neznají různé významy, př. předložková slovesa. Knihy by měly být upraveny strozumitelně, jasně a pochopitelně. Byly by psány vysvětlení, „proč“ se dělá ta gramatika v češtině, atd. To už ale patří do bodu 2.

(2) Neslyšící příšou ve slohu dost špatně, např. opakování stejných slov, špatné valence – vazby, ve slovosledu, atd. Jsou ovlivněny podle znakové řeči k psaní. V knihách jsou psány hodně cizích až odborných terminologií, které neslyšící nepochopí, ani větu, co ta věta znamená v překladu, čtu jako bez logické myšlení. Většina neslyšící dětí říkají matce slovo: „PROČ“. Mám hodně problémů i v češtině s odborným psaním ve slohu. Píšu špatné valence nebo slovosled s chybami. Čtení je pro mne namáhavé – pochopit, o čem v knize píšou.

Kateřina Kasanová

Studentka CNES, členka FRPSP.

(1) Myslím si, že začít upravovat knihy pro sluchově postižené čtenáře (ve většině případů se jedná o děti) byl skvělý nápad. Takoto upravované knihy v nich mohou snadněji využívat chut' a radost nejen ze čtení, ale především z nových informací, ať jsou jakékoli. Je důležité, aby SP čtenáři (a nejen oni) rozuměli textu psanému v češtině, protože se s ním budou setkávat celý život (obzvláště

ve škole). A tyto knihy by jim měly pomoci k tomu, aby se čtením mohli začít již v děství. Také je důležité zajistit širokou nabídku různých textů, počínaje pohádkami a dobrodružnými příběhy, jejichž oblibenosť je již prověřena časem.

(2) Při upravování knih by se mělo přihlédnout k věku čtenářů a také ke vhodnosti a obtížnosti daného textu. Upravovala bych např. příliš složité větné struktury na jednodušší, dnes již zastaralá a nepoužívaná slova bych nahradila současnými výrazy se stejným významem, knihu bych doplnila abecedně řazencem rejstříkem slov např. pro dítě neznámých i s vysvětlením jejich významu, popř. účelu. Neměly by zde chybět obrázky, které usnadní pochopení děje a podle nichž si dítě (čtenář) může příběh převyprávat, podle měho názoru i díky vizuálnímu vnímání lépe pamatovat a snadněji vybavit. Na druhou stranu bychom neměli texty a děje zjednodušovat příliš, aby pro čtenáře přechod mezi upravenou a neupravenou knihou nebyl moc obtížný.

Kateřina Matušková

Studuji CNES. Před tímto studiem jsem se s neslyšícími setkala jen málo, v okruhu přátele.

(1) Tato činnost je jistě velmi bohulibá. Upravené knihy jsou zapotřebí nejen pro školní výuku, ale také pro předškolní přípravu a četbu zajmovou – mimo školu. Četba napomáhá nejen rozvíjení představivosti, ale pro neslyšící je zvláště důležita jako zdroj nových informací, kterých se nedostává v běžných komunikačních situacích. Myslím, že je škoda, že se stále takové knihy nevydávají ve větším množství. Jsou nedostupné pro školy, rodiny i samotné neslyšící. Měly by být běžně k dostání alespoň ve speciálních obchodech a samořejmě v knihovnách.

(2) Upravovat by se měly knihy potřebné pro předškolní a školní výuku. Také knihy, z nichž čtenář může poznat „životaběh“ společnosti, ve které žije. Ujasní si mnohá a dozví se odpovědi i na své vnitřní otázky týkající se vztahů, chování ve společnosti ap. Proto si myslím, že by se knihy neměly upravovat jazykově (dobré je vysvětlování méně známých slov), ale měly by se dodávat různé situace navíc. Mám na mysli obsáhlější iličení chování v každodenních situacích, které pro neslyšící nejsou tak jednoduché a samozřejmě jako pro slyšící. Knihy pro neslyšící by měly být lákadlem k četbě, zdrojem informací i pomocníkem a rádcem do života.

Jitka Motejízková

Studentka CNES, 25 let.

- (1) Nemám vyřešeno.
- (2) Pokud by se měly knihy upravovat, pak předeším po formální stránce (ze

složitých konstrukcí jednodušší, ale aby se text neskládal jen z jednoduchých vět), nikoliv po sémantické – neubírat informace (volit synonyma – ale nerušit pasáže).

Milena Najmanová

Nedoslychavá studentka CNES.

(1) Domnívám se, že problém spočívá úplně jinde. Mělo by se vyřešit, jak vyučovat sluchově postižené děti, podle jaké metody a v jakém jazyku (materškým jazykem může být ČJ či ČZJ), pak by nebyly pravdopodobně potřeba upravené knihy. Nieméně v dnešní době, v současném systému školství pro SP je dost důležité, aby se děti začaly postupně učit číst a lépe řečeno oblíbily si četbu. Toto by měl být jen první krok k úspěšné kariéře čtenáře.

(2) Záleží to spíše na tom, co učitel či žák preferuje. Ale určitě by to měly být pohádky a krátké příběhy, které jsou „čtivé“, ale možná pro SP čtenáře obtížné. Myslím si, že by bylo dobré, aby učitel ČJ se snažil naučit své žáky používat slovníky cizích pojmu, tento krok by jim měl četbu ulehčit.

Iva Nebeská

Vyučující CNES (psychologovstika).

(1) Viz 2.

(2) Viděla bych to jako předstupeň před četbou knih neupravených. Úprava by – pokud je to možné – měla díbat na nesložitou větnou a souvětnou stavbu, za zamyšlení stojí i otázka obrazných vyjádření.

Radka Nováková

Neslyšící studentka CNES.

(1) Nesouhlasím s upravováním knih pro SP čtenáře, protože oni by stejně naučili jak správně psát a číst. Neměli by možnost naučit nová slovníčka a poznat, jak se to chodí ve světě slyšících a jejich konverzaci. Jednou jsem četla upravovanou knihu, nenašla jsem v ní žádnou motivaci přečíst, zdála mě dost nudně a hodně tam chybely výrazy, např. citové zabarvení atd., prosíte zkratit originalitu. Vím, že to není správná cesta pro neslyšící.

Pavla Novotná

Nedoslychavá studentka CNES, šéfredaktorka časopisu *Bez hranic*.

(1) - Knihy pro SP čtenáře by neměly být jiné, než pro ostatní čtenáře.
- Správně, jasně, srozumitelně – tak mají být udělány učebnice ČJ pro SP dětí ve škole. Děti se budou učit z vhodných učebnic důležité čtení, po-zumění textu!
- Něco jiného jsou ovšem vědecké, odborné texty.

Lenka Okrouhlíková

Slyšící absolventka CNES, 26 let.

(1) Schvaluji upravování knih pro neslyšící, kteří se českému jazyku teprve učí (jako jazyku cizímu). Mělo by se vzít v úvahu, pro koho (věk) jsou tyto knihy určeny a jak velkou slovní zásobu by měly obsahovat. Dělá se to i v jiných cizích jazyzcích – knihy jsou rozloženy podle toho, jak velkou slovní zásobu obsahují (např. červená – 1000 slov, zelená – 2000...).

(2) Úprava by neměla být na úkor obsahu knihy. Měla by se upravovat některá těžší slova a slovní obraty, zastaralé výrazy, příliš složitá souvětí apod., popř. by v knize měly být vysvětlivky nebo slovníček pojmu. Neměly by být holé věty a stále stejná slova dokola. Vhodné by byly doplňující ilustrace. Vždy by mělo odpovídat věku čtenáře a jeho slovní zásobě. Mělo by upoutat čtenáře natolik, aby sáhl po originále.

Petra

Matka neslyšícího dítěte.

(1) Souhlasím, mají tak možnost seznámit se s větším počtem literatury, budou jistě pro neslyšící děti přitažlivější.
(2) Vice samostatných obrázků, dějových obrázků, vše pro lepší srozumitelnost a pro lepší porozumění textu.

Jana Petříčková

Jsem slyšící, studuju obor CNES na FF UK, pracuji v Sociální poradně pro sluchově postižené FRSPSP.

(1) Upravování knih pro sluchově postižené větám. Domnívám se, že by mohly být takové knihy přínosem především v procesu osvojování si čtenářských dovedností. Nemyslím si však, že by sluchově postižení měli číst jen upravované knihy. Ty by měly spíš sloužit v počátku čtení, nemusely by je odradit od čtení jako některé neupravované, slohově náročnější knihy. Ale jinak se domnívám, že by sluchově postižení měli být schopni číst i neupravované knihy. Tímto směrem by se podle mého názoru mělo ubírat vzdělávání sluchově postižených.

(2) Nejsem si zcela jistá, že mám přesnou představu, jak by se knihy měly upravovat. Ale rozhodně by neměly ztratit nic co do obsahu. Spiš bych se zaměřila na zjednodušení složitých konstrukcí, použití známějších výrazů (namísto odborných termínů, cizích slov), popř. vytvoření rejstříku na konci knihy, který by obsahoval neznámá slova + jejich ekvivalent.

(2) - Knihy by měly mít dostatek obrázků, samozřejmě jen tam, kde je to vhodné.
- Nejsem pro redukci obsahu textu, ale je možné, že kniha bude napsána „jinak“, se všemi informacemi stejněho významu.

Lucie Pulpánová

Neslyšící studentka CNES, zpívám v ČZU.

(1) Nemohu na tu tému nalézti dostatečný názor, nemám moc co k tomu vyjádřit, protože když vidím upravenou knihu, případná mi, že je trochu ukradená od pravé. Nevěřím jí. Bojím se, že může postrádat pravý smysl celé knihy. Když neslyšící nebo učitel pro menší děti se SP chce začít číst, tak má široký výběr pro první čtenáře, pak postupně podle věků. Výhodou je ale pro starší, kteří před tím nemají moc zkoušenosti (např. s gramatikou, slovní zásobou) se čtením. Přesto si myslím, že jsou k tomu slovníky (synonyma, cizí slova).

(2) Když už tak pro upravenou knihu, tak:

- Stále zachovávat obsah (vtipný, smutný).

- Dobré (viděla jsem) jsou obrázky.

- Možná kratší souvětí (opět jsou k tomu knihy podle věků).

Karel Redlich

Můj otec je hluchý, mám několik neslyšících přátel. Studuju CNES.

(1) Příliš jsem se s nimi nesetkal. Věřím, že upravená kniha může sluchově posluženého čtenáře více zajmout než běžná kniha, právě díky větší srozumitelnosti, což je při čtení knihy pro čtenáře nejdůležitější. Tyto knihy mohou tvorit stupeň mezi dětskou literaturou a širokou škálou dalších knih. Bylo by poučné potrovat upravenou knihu s „běžnou“ knihou v rámci dvou dětských skupin, či skupin tvorených dospělými členy. Myslím srozumitelnost a lepší práci s textem, záhavnost.

(2) Ustálené slovní výrazy (frazené) zanechat. V poznámce uvést slovní překlad stejněho významu (zachovat slovní pestrost). Nesrozumitelné odkazování na osoby, situace a věci v předešlém textu nahrazovat jmény a popisem jevů. Objeví-li se v textu slova mající více podobných či různých významů, je potřeba na ně upozornit. Uvést v poznámce příklad na toto slovo v srozumitelném kontextu. Jde především o obrazná vyjádření.

Jana Směšná

Jsem nedoslychavá, občas se potkávám s neslyšícími, více jsem se o ně začala zajímat od šestnácti let.

(1) Myslím si, že by se mohly upravit. I sluchově poslužené se potřebují vzdělávat čtenáři knih. Některé knihy (např. odborné...) jsou pro ně těžko srozumitelné.

(2) Měly by se upravovat podle potřeb sluchově posluženého čtenáře. U slov přejatých z cizích jazyků by se měl napsat český ekvivalent. Složité větné konstrukce přepsat (převést) do jednodušších, ale tak, aby obsah informací zůstal neměnný.

Marek Stratil

Student CNES, nedoslychavý, 26 let.

(1) Myslím si, že knihy by se neměly upravovat vůbec. Pokud bude sluchově poslužený čtenář správně veden ke čtení, tak si myslím, že neupravená kniha bude hodnotnější než kniha upravená.

Barbora Šálková

FF UK, CNES – 3. ročník.

(1) Čtení a poznávání světa pomocí knih je nedílnou součástí života každého z nás. Pokud je pro neslyšící nemožné porozumět klasickým knihám, je určité dobré některé knihy pro ně upravit a umožnit jím tak rozvoj čtenářských dovedností. Pokud v neslyšících probudí zájem čist knihy upravované, je to ideální stav, protože neupravované texty jsou každodenní součástí života a jejich pochopení předpokladem pro dobrou orientaci ve světě.

(2) Zjednodušovat komplikovaná souvětí, nahrazovat archaismy a cizí slova výrazy běžně užívanými.

Jasna Šledrová

Učím neslyšící v oboru CNES. *Znakový jazyk neumím. Globálně lze říci, že nejsem kompetentní odpovídat na většinu otázek.*

(1) Pokud chceme, aby se svět slyšících a neslyšících nevzdaloval, ale naopak, aby docházelo ke sbližování a většinu porozumění, je třeba neslyšícím zpřístupňovat co nejvíce informaci ze světa slyšících. Psané texty, které jsou primárně určeny slyšícím, nemohou neslyšícím zprostředkovat adekvátní informace a nemohou je vést k plnohodnotným prožitkům. Způsobuje to neporozumění některým pojmul, ale i potíže s gramatickou a syntaktickou úrovní textu. Domnívám se, že je třeba upravovat hlavně odborné knihy, zejména výkladové texty, podle nichž mají být neslyšící vzdělávání, ale také beletri i poezii.

(2) Asi bych postupovala podle čtyř úrovní čtenářských dovedností, s nimiž pracují současně didaktiky jazyka (mateřského):

1. Čtení praktické – to znamená, že neslyšící čtenář bude schopen postupovat podle návodů a instrukcí v textu. Je třeba maximálně volit takovou typografickou úpravu, náčerty, schéma, která učí text co nejnáhornějším.

2. Čtení věcné – aby neslyšící mohli získat a zhodnotit co nejvíce informací z textu. Tady by asi bylo vhodné text doplnit výkladovým slovníčkem, který by zahrnoval hlavně ta slova, jejichž význam bude pro neslyšící vagní, případně lze předpokládat značná zkreslení.

3. U čtení kritického, kdy je třeba odlišit objektivní fakta od subjektivních

názorů a vést k obraně vůči manipulaci, a u čtení zážilkového, kdy jde o vyvolávání estetických prožitků, je třeba provést větší zásah, nejlépe text přetlumočit. Zde by měl erudovaný tlumočník spolupracovat s lingvisticky vzdělaným neslyšícím. Myslím, že tuo úpravu lze provést, i když se znakový jazyk v písemné podobě nepoužívá. Půjde tedy hlavně o zjednodušení a zestrojení. Zvláštní pozornost by se měla věnovat sousloví a frazeologii.

Magdalena Vojnarová

Jsem neslyšící. Studuji 3. ročník CNES.

(1) U malých dětí by mělo být v knize hodně obrázků a pojmy. Hlavně vypadalo veseléjší i výraznější a také lákavé. Nejlepší je, když neslyšící člověk piše knihu pro sluchově postižené čtenáře. Má zkoušenosť od své dětíství je se naučit svůj ZJ a tu čestinu.

(2) Aby mohli více vyjasnit i rozumět.

Petr Výsukek

5. ročník CNES, neslyšící, 24 let.

(1) Jestli myslíte jako redukovaných osnov, tak s tím vůbec nesouhlasím, protože nikdy to nemohu pochopit, proč by měly neslyšící děti mít redukovaných než u slyšících? Jedině asi chápou, že je to hlavně důvod u slyšících učitelů, aby neměli problémy s výukou, což právě je problém! Učitelé by měli umět znakový jazyk, pak by určitě neměli problém s výukou! Dle mého názoru, že by měly děti stejně knížky jako u slyšících dětí, ale jinou METODIKU!!!

Irena Zelená

Studuje CNES. Loni a předloni výpomoc na internátě speciální školy pro SP, Holečkova ul., Praha.

(1) Souhlasím s ním. Většina dívek z internátu nečetla, ne že by neměla chuť, ale protože nevzurněla.
(2) Nepoužívat dlouhá a složitá souvěti. Snažit se nahradit slova „víceznačná“, která mohou být pochopena zcela jinak (např. „on ji zahnul“).

¹ Anketa byla písemná. Ostovení byli studenti a učitelé CNES, rodiče malých neslyšících dětí a jedna logopedka. Pokud se odpovědi opakovaly, byl za každý nábor vybrán pouze jeden „reprezentativní“ respondent.

² Respondenti byli požádáni, aby se sami charakterizovali vzhledem ke komunitě neslyšících.

³ Respondentka trvala na tomto svém označení. Termín má demonstrovat přináležitost ke komunitě studentů Gallaudetovy univerzity.